

Sosiaalityöntekijöiden kokemuksia rahapeliongelmista

Erikoistutkija Johanna Järvinen-Tassopoulos

Pelitukifoorumi, Pieksämäki, 10.5.2017

TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN LAITOS

Johdanto

- ”Rahapelaaminen sosiaalityössä” (RASO) on tutkimus- ja kehittämishanke, jonka tarkoituksena on selvittää, mitä sosiaalityöntekijät tietävät rahapelaamisesta, minkälaisia ongelmia rahapelaaminen aiheuttaa asiakkaille, ja kuinka sosiaalityöntekijöitä voisi tukea työssään ongelmapelaajien kanssa
- Hanke aloitettiin keväällä 2016 yhdessä erikoissuunnittelija Minna Kesäsen (KOSKE/THL) ja tutkimusassistentti Eija Pietilän (THL) kanssa
- Syksyllä 2016 Eija Pietilä haastatteli 24 sosiaalityöntekijää, -ohjaajaa ja -terapeuttia eri puolilla Suomessa
- Haastatteluja varten luotiin erityinen kysymysrunko

- Haastateltavien asiakasryhmiin kuuluu aikuisia, alle 25-vuotiaita nuoria, lapsiperheitä, maahanmuuttajia ja turvapaikanhakijoita, päihteidenkäyttäjiä, mielenterveysasiakkaita, kuntoutettavia ja vankeja
- Haastatteluissa sosiaalityöntekijät haastetaan pohtimaan rahapelaamisen ilmiötä suomalaisessa yhteiskunnassa ja asiakkaan elämässä – he vastaavat oman alansa asiantuntijoina, mutta samalla he kertovat kokemuksistaan asiakastyössä
- Haastatteluaineiston analyysi on vasta alullaan
- Tavoitteena on julkaista kaksi suomenkielistä artikkelia aiheesta vuoden 2018 puolella

- Esityksen tutkimuskysymykset:
  1. Minkälainen ilmiö rahapelaaminen on?
  2. Minkälaisia oivalluksia rahapeliongelma on herättänyt sosiaalityöntekijöissä?
  3. Miltä suomalainen hyvinvointiyhteiskunta näyttää sosiaalityöntekijöiden haastatteluissa?

Esityksen sisältö

Johdanto

1. Rahapelaamisen ilmiö
2. Sosiaalityöntekijöiden oivalluksia
3. Yhteiskunnalliset ongelmat

Yhteenveto

1. Rahapelaamisen ilmiö

”Ilmiönä ajattelen, että [rahapelaaminen] on ensisijaisesti viihdettä ja ajanvietettä. Jonkinlainen piristysruiske ehkä ihmisille. Kenties vähän niin kuin väistöliike joistain todellisista asioista. Riippuu varmaan tilanteesta, mutta joskus se voi olla vain samankaltaista toimintaa kuin iltapäivälehdien lukeminen tai horoskoopin katsominen. Tai jotain hetkellistä itsensä turruttamista ei niin vakavaan asiaan. Ilman sen kummempia. Mietin jotain lottoa, että se voi olla semmoinen yhtä viaton ja harmiton juttu kuin saunan lämmittäminen. Että se voi olla jotain semmoista, mitä joku tekee vuosikaudet eikä siihen liity sen kummempia odotuksiakaan välttämättä. Mutta semmoinen tietynlainen ajatus, että jos voittaisin. Semmoinen leikkiminen mielikuvituksella.” (RS8)

- Yleensä rahapelaaminen nähtiin laajana ilmiönä ja rahapelaajaksi miellettiin oikeastaan kenet tahansa – rahasta pelaavia asiakkaita oli kaikissa asiakas- ja ikäryhmissä
- Erityisesti nuorten aikuisten miesten rahapelaaminen sai huomiota ja internetissä tapahtuva rahapelaaminen nähtiin kasvavaksi ilmiöksi
- Sosiaalityöntekijät tarkastelevat ilmiötä usein oman työnsä näkökulmasta – he kertovat, miten he työskentelevät asiakkaiden kanssa, ja minkälaisiin elämäntilanteisiin asiakkaat ovat joutuneet rahapelaamisen takia
- Rahapelaamista voi myös reflektoida omien näkemystensä tai kokemustensa kautta – joskus ne poikkeavat asiakkaiden näkemyksistä tai kokemuksista

- ”Kun joku sanoo, että olen niin perehtynyt rahapeleihin, minä en tiedä niistä yhtään mitään. En edes tiedä, mitä rahapelejä on, eikä minun tarvitsekaan tietää. Olen ihan ummikko. Kysyn välillä asiakkailta, että mistä sinä oikein puhut. Sitten asiakas selittää, millaisia rahapelejä hän pelaa. Minua ei edes kiinnosta, mitä rahapelejä hän pelaa. Minua kiinnostaa se, miten saan hänet lopettamaan sen rahapelien pelaamisen.” (RS23)
- Usein ilmiö onkin ongelma – sosiaalityöntekijät eivät enää puhu rahapelaamisesta yleisellä tasolla, vaan kuvailevat ongelmapelaamista

”Tietenkin se, mikä näkyy asiakkailla, kun [rahapelaamiseen] tulee riippuvuus. Että alkaa rahaa mennä pelaamiseen enemmän kuin mitä varat sallivat. Alkaa se velkaantuminen ja ihmissuhteissa se valehtelu ja asioitten peittely. Ja se oma jaksaminen. Että monilla alkaa tulla sitä ahdistusta, alkaa yöunet häviämään. Masennusta. Ja jotenkin että se oma elämänhallinta on lähtemässä käsistä. Se tässä ihan päällimmäisenä tulee mieleen.” (RS13)

- Ongelmapelaaminen ei näy asiakkaasta päällepäin – juomisen ja huumeidenkäytön saattaa huomata asiakkaasta
- Asiakkaat eivät välttämättä kerro rahapeliongelmaastaan

”Ihmisten tiliotteet kertovat sitten aika paljon siitä mitä tapahtuu. Sieltä esimerkiksi näkee, jos on useammalta kuukaudelta vuokra maksamatta tai jotain vastaavaa. Sieltä näkee aika hyvin sitten tämän, että rahat on menneet johonkin nettipelikasinoon. Ja mitä minä sitten teen, niin minä kutsun sen ihmisen käymään. Sitten tietysti otan puheeksi sen rahapelaamisen. Se yleensä menee niin, että ihminen vähättelee sitä ongelmaa. Kiertelee tai kieltää tai sanoo, että se oli yhden kerran juttu, ettei tässä ole mitään ongelmaa.” (RS1)

- Asiakkailta voi olla muitakin ongelmia, esimerkiksi päihteidenkäytön kanssa tai päihdeongelma on vaihtunut rahapeliongelmaksi
- Mielenterveysongelmat (ahdistus, masennus) voivat liittyä ongelmapelaamiseen

2. Sosiaalityöntekijöiden oivalluksia

- Kynnyksen madaltaminen: Kuinka saada ihmiset hakemaan apua rahapeliongelmaan ilman, että he kokevat leimautuvansa?

”Eihän mekään markkinoida, että täällä voit keskustella rahapeliongelmastasi. Jos taas toisaalta me markkinoisimme, että voit tulla tänne, tulisiko tänne siltikään ketään? Miten me tarjoaisimme varhaisessa vaiheessa tukea ja palvelua ilman, että ihminen leimautuu rahapeliongelmaisten ryhmään osallistumisesta. Varsinkin, jos ei ole itselle konkretisoitunut se, että rahapelaaminen on jotenkin haitallista ja ongelmallista.”
(RS12)

- Ongelman puheeksiotto: Jos asiakas ei ota puheeksi rahapeliongelmaansa, kuka ottaa?

”Nyt kun ollaan psykiatrian poliklinikalla, niin se keino on se, että osaisi itse kysyä. Että olisi itsellä mielessä se, että vaikka henkilö kertoo ensisijaisesti muista ongelmista ja pulmista, että ainakin tulisi kysyneeksi rahapelaamisesta.” (RS10)

”Tiliote on yksi keino ja ihan keskustelun kautta sitten. Jos käydään sitä talousasiaa läpi, niin jonnekinhan ne rahat häviävät. Että avoimesti ja suoraan kysymällä, että onko tässä rahapeli riippuvuutta.” (RS3)

- Toimeentulotukiuudistus: Miten asiakkaiden käy, kun toimeentulotukihakemukset käsitellään Kelassa?

”On lukematon määrä toimeentulotukityöhön, sen toimeenpanoon ja siihen työhön liittyviä yksityiskohtia, jotka kytkeytyvät sosiaalityöhön. Niiden osalta on paljon kysymysmerkkejä ilmassa. (...) Että siinä on varmaan hyvät puolensa tässä uudistuksessa, mutta siinä on varmaan ne omat heikot puoletkin. On varmaan helppoa sanoa pienestä kunnasta käsin, kun minä olen sosiaaliohjaaja ja kollegani on sosiaalityöntekijä, että toimeentulotukea ei ole pelkästään etuuskäsittelijöille pystytty säilyttämään niin kuin ehkä se on isommissa kaupungeissa. Siellä voi olla selvä raja, mikä on sosiaalityötä ja mikä on etuuskäsittelyä.” (RS5)

- Ongelma kerrallaan: Voiko asiakkaalta vaatia oma-aloitteisuutta varsinkin silloin, kun ongelmia on monia?

”Mietittiin tämän nuoren kohdalla, joka pelasi raha-automaatti-pelejä, että yritetään setviä kuntoon se rahapelaaminen ja unohdetaan työnhaku- ja työvoimatoimistoasiat. Nyt ollaan siinä pisteessä, että olen ensi viikolla menossa hänen kanssaan työvoimapalvelukeskukseen tapaamiseen.” (RS11)

- Yhdeltä luukulta kaikki palvelut: Asiakasta tulisi auttaa, ei lähettää seuraavan työntekijän luokse.

”Jos asiakas tulee tälle yhdelle luukulle, minä en juoksuta häntä seuraavalle, vaan minä pyrin tekemään, auttamaan, minä olen aktiivinen ja selvitän. Asiakkaan ei tarvitse. Minä en sano, että soita tähän numeroon ja kysy itse, vaan minä sanon, että ”hei, soittaisinko minä tästä nyt saman tien ja kysytään yhdessä?” Yhden luukun takaa löytyvät sosiaalipalvelut, TE -palvelut ja Kela-palvelut. Ja tietenkin terveydenhoito.” (RS4)

- Asiakas ei ota vastaan apua: Asiakkaalle tarjotaan apua ja tukea, mutta miten saada hänet hyväksymään tarjotut palvelut?

”Se tilanne näytti silloin hyvältä olettaen, että hän tarttuisi siihen asiaan. Enempi tässä on se, että hän kyllä kertoo ongelmistaan, mutta hän ei vain ota sitä apua vastaan. Hän on kuitenkin tietoinen siitä, että hän saa A-klinikalta apua tähän asiaan, jos hän tarvitsee. Toivottavasti hän käsittelisi tätä rahapeli asiaa myös mielenterveystyöntekijän kanssa, mutta nekään käynnit eivät ole vielä alkaneet.” (RS3)

3. Yhteiskunnalliset ongelmat

”Tämä taloudellinen eriarvoisuus on kasvanut valtavasti siitä 1990-luvulta lähtien. Että siinä on ollut se käännekohta. Vaikka sen jälkeen on nousukausiakin tullut, niin niitä on tullut vain määrätyle osalle. Että se tutkimuksista nähdään, että ne ääripäät kasvavat. Että kun alkaa sitä työttömyyttä ja sitä toimeentulontuen varassa olemista olla jo ylisukupolvisesti. Niin sitä vaan mietin, että ja kun elintaso on meillä kuitenkin aika korkea. Että lapset elää todellisuutta, jossa se näkyy ja se tuntuu ja se arvottaa heidän arkeaan.” (RS5)

- Ongelmien ylisukupolvisuus: jokaisella sukupolvella on omat riippuvuutensa ja nuoret aikuiset asiakkaat ovat voineet olla sosiaalityöntekijän asiakkaita jo lapsuudessaan
- Syrjäytymisen uhka: nuorista ei puhuta syrjäytyneinä, koska heidät lähetetään tai he hakeutuvat itse sosiaalipalveluihin, koska he ovat taloudellisessa ahdingossa, asunnottomia tai työelämän ulkopuolella
- Asiakas ei saa haluamaansa apua: terveyskeskuslääkäri esittelee masennuslääkkeitä ja terapeutti kysyy lapsuuden kiintymyssuhteista ja esikouluiästä
- Rahapelitoiminta: asiakkaiden on vaikea vastustaa rahapelejä, koska niitä on joka paikassa, minne he menevätkin

Yhteenveto

- Sosiaalityöntekijöitä haastatteleamalla pyrittiin keräämään tietoa siitä, miten he näkevät rahapelaamisen ilmiönä, minkälaisia haittoja ja ongelmia rahapelaaminen saattaa aiheuttaa asiakkaille, ja mitä tietoa he tarvitsisivat onnistuakseen työssään ongelmapelaajien kanssa
- Ilman sosiaalityöntekijöiden haastatteluja ei olisi mitään tietoa siitä, ketkä käyttävät sosiaalipalveluita rahapeliongelmiensa takia, minkälaista apua asiakkaat tarvitsevat, ja minkälaista tukea he saavat elämäntilanteeseensa
- Sosiaalisissa ongelmissa tulisi kääntyä sosiaalityöntekijöiden puoleen: se jää tekemättä, jos rahapelaamisen ilmiö nähdään pelkästään kansanterveydellisenä ongelmana
- Hyvinvointiyhteiskunta on jatkuvassa murroksessa: sosiaalityöntekijät ovat ensimmäisinä näkemässä sen!

KIITOS!

johanna.jarvinen-tassopoulos@thl.fi

Thl.fi aihe sivuston Hyvinvointi- ja terveyserot. 09/2014